

Studii universitare de licență (Bachelor) în „Conservare Preventivă” la Facultatea de Științe și Arte Aplicate (HAWK FH) din Hildesheim

Gerdi Maierbacher-Legl

Departamentul de Conservare și Restaurare a Universității HAWK FH-Hildesheim, în procesul de restructurare a studiului, a reacționat în mod hotărâtor la importanța tot mai mare atribuită în ultimii ani conservării preventive în domeniul nostru. Astfel, în semestrul de iarnă 2003/04 a fost introdusă specializarea „Conservare preventivă” pentru studiul universitar de licență, urmată consecutiv de masterul în „Conservare și restaurare”.

Punem un deosebit accent pentru ca studiile universitare de licență (B.A.) și masteratul (M.A.) să funcționeze împreună într-un context logic, de aceea îl oferim spre a fi privit ca un pachet dublu de studii prin care să asigurăm o pregătire academică cu scopul de a întruni cerințele convenite de forurile profesionale internaționale.

Permiteți-mi să vă conturez imaginea situației inițiale: inevitabila punere în practică a așa numitului „Proces-Bologna” a fost recunoscută nu mai târziu de anul 2003 de către conducerea facultății noastre, care a însărcinat Departamentul de Conservare-Restaurare cu elaborarea unor principii de bază în scopul restructurării programului de studiu într-o singură etapă, finalizat până la momentul respectiv cu diplomă, cu un sistem de formare profesională în două etape: prima încheiată cu o formarea profesională, însemnând studii universitare de licență, iar cea de a doua, încheindu-se cu calificarea profesională, însemnând masteratul.

Temeiul și scopul Declarației de la Bologna este crearea unui învățământ superior zonal, european, unitar cu finalizări recognoscibile și comparabile în mod reciproc.

Am depus și depunem în continuare eforturi pentru optimizarea cerințelor structurale impuse la nivel național și în același timp pentru concentrarea în aceeași măsură pe șansa de a putea redefini oferta de studiu în așa fel încât să se potrivească cu punctele de greutate în continuă schimbare ale profesiei.

Argumentarea și obiectivele profesionale ale programului de studiu în două etape sunt schițate după cum urmează

Păstrarea patrimoniului artistic și cultural pentru a-l putea lăsa moștenire generațiilor următoare este o sarcină a întregii societăți. Responsabilitatea pentru deciziile corecte privind păstrarea unui inventar de livrare îi aparține re-

stauratorului. Acest lucru necesită o educație profesională solidă la nivel universitar.

Formarea în două etape s-a conceput după cum urmează

Interacțiunile cu mediul înconjurător, efectele climei, utilizarea, duc la degradarea bunurilor culturale. Înțelegerea acestei interacțiuni a materialului istoric cu microclimatul său este baza studiului universitar de licență (BA) „Conservare preventivă”.

Absolventul acestui curs de studiu trebuie să dețină capacitatea de a recunoaște în mod corect factorii dăunători ai mediului, să îi clasifice și să îi coreleze cu degradările existente pe obiect. Trebuie să demonstreze competența în efectuarea independentă a unei monitorizări – ceea ce înseamnă observarea și înregistrarea situației date. Pentru aceasta are nevoie atât de cunoștințe solide despre cele mai importante materiale constitutive ale obiectelor de patrimoniu cât și despre nevoile de conservare ale acestora. Însușirea acestor cunoștințe este un alt obiectiv al studiului universitar de licență. Absolventul trebuie să fie capabil să efectueze analize structurale neinvazive ale obiectului de patrimoniu.

Absolventul de masterat (MA) la specializarea „Conservare și restaurare” trebuie să își asume responsabilitatea intervenției de restaurare asupra unui obiect autentic. Pentru aceasta trebuie să desfășoare investigații pe obiectul original și să elaboreze un plan de restaurare pe care să-l aplice. El concepe și coordonează toate intervențiile de restaurare și trebuie să fie conștient de această enormă responsabilitate. La acestea se adaugă cunoștințele solide și experiența în manipularea și utilizarea substanțelor, a tehnicilor de restaurare și cunoașterea legislației.

Absolventul MA trebuie să dețină capacitatea de a coordona desfășurarea proiectelor de restaurare și de a argumenta oral, fotografic și în scris deciziile și măsurile luate. De asemenea îi revin cercetarea și dezvoltarea în conservarea științifică.

Cu acestea, am caracterizat programul de studii pe două niveluri; în cele ce urmează, vreau să vă vorbesc doar despre programul BA, deci despre conservarea preventivă (CP), deoarece acesta este adevărata noutate în peisajul învățământului german superior.

Calificarea profesională în domeniul conservării preventive are ca centru de greutate măsurile necesare pentru colectarea, examinarea, întreținerea, prevenirea daunelor și conservarea operelor de artă și de patrimoniu.

În prim plan atenția este îndreptată spre elaborarea și aplicarea unor concepte de ansamblu adecvate pentru încetinirea procesului natural de degradare a materialelor și prevenirea deteriorărilor prin crearea și asigurarea bunurilor artistice și culturale a unor condiții optime de microclimat.

Prevenirea implică atât abordarea atentă, competență în manipulare, transport, utilizare, depozitare ori expunere cât și conștientizarea forurilor publice. Absolvenții programului sunt, în multe cazuri, în situația de a coopera interdisciplinar cu toate profesiile implicate în păstrarea patrimoniului cultural.

În cele ce urmează doresc să vă exemplific cum are loc punerea în practică a acestui curriculum. Urmăm în primul rând firul comun al celor trei grupe principale de module pentru a înțelege legătura internă a acestui nou sistem de module.

Pentru aceasta doresc să vă prezint pe scurt formele de predare, prin care căutăm să transmitem, în mod interactiv și interdisciplinar, un conținut cât mai apropiat de realitatea profesională.

În cele din urmă doresc să subliniez nivelul considerabil de practică și referința la obiect, pentru ca acest studiu universitar de licență să nu fie perceput ca un studiu pentru o calificare teoretică, așa cum era prevăzut inițial.

Modulele studiilor universitare de licență (Bachelor)

Cursurile de studii sunt modularizate după prevederile unitare ale Sistemului European de Credite (ECTS). În acest context conținutul ofertei de studiu, prezentat până acum preponderent sub formă de noțiuni profesionale, va fi sub formă de module conectate cu scopul de a crea domeniul de competență. Nu se mai predau materii ci domenii de competență (module)!

Studiile universitare de licență (Bachelor) se împart în 6 semestre, în care sunt oferite în total 6 grupe de module. Acordarea creditelor – cu maximum de 6 puncte – arată că modulele sunt comparabile prin valoarea punctajului lor. Bachelor presupune acumularea unui total de 180 de credite pe care studentul le poate aduna în țară sau în străinătate, în cadrul european.

Conținuturile modulelor din aceeași grupă se bazează unele pe celelalte, se completează și fac referire una la cealaltă. Acest lucru este ușor de înțeles la modulele 1 și la 2. Unele grupuri nu sunt neapărat oferite pe tot parcursul programului BA (1, 2 și 3), sau se desprind unele de altele, cum este cazul modulelor 4 și 5. Importanța deosebită a practicii este evidentă în grupul de module 6, susținut pe tot parcursul studiului.

Pentru a vă exemplifica, vă voi prezenta grupele de module centrale 3, 4 și 5, subliniind detalii care mi se

par relevante din punctul de vedere al conservării preventive:

Structură generală

Privind mai îndeaproape grupa de module 3: având o denumire asemenea unui slogan, modului „Material și tehnologie, îmbătrânire și deteriorare” se desfășoară pe parcursul a cinci semestre. Abordarea introductivă, și acumularea de cunoștințe cuprinzătoare despre materiale, proprietățile lor și comportamentul de îmbătrânire ca premisă a conceptelor profilactice specifice și eficiente utilizate sunt noțiunile de însușit în această grupă.

Scopul acestor cursuri nu este concentrată pe obiecte, ci pe înțelegerea holistică, fundamentală a materialelor și mecanismele lor de deteriorare și descompunere. Competența profesională, elementară, privind materialele se bazează pe disciplinele de științe ale naturii, ca fizica și chimia, pentru a înțelege existența materialelor și comportamentul acestora.

În paralel cu cursurile de revizuire în chimie și fizică se desfășoară și unitatea de învățare „Structură, prepararea și proprietățile materialelor”, pe o perioadă de trei semestre, tematizând folosirea diferitelor materiale organice sau anorganice la obiectul istoric, în ansamblu și în detaliu, în contextul tehnologic de proveniență, obținere și preparare. Această disciplină despre materiale este completată și însoțită de oferta de științe ale naturii, care pune bazele cunoștințelor despre materiale prin aspecte pur fizice și chimice. Disciplinei materialelor anorganice din semestrul doi îi urmează disciplina materialelor organice în semestrul trei. Înțelegerea ciclului materialului – formarea, obținerea și degradarea, cât și ordinul de mărime temporală a schimbărilor din materiale este un obiectiv de învățare. În semestrele doi și trei, în cadrul lucrărilor practice de chimie (*foto 1*), se pot pune în practică cunoștințele teoretice acumulate prin teste de determinare și prin simulare.

În semestrul trei și patru se adaugă oferta de studiu în microbiologie, care pune bazele înțelegerii atacului biologic la materialele organice, capacității de recunoaștere și estimare a potențialelor daune. Microbiologia este parte a profilului specific al formării din Hildesheim, deoarece avem un profesor și un laborator de investigații cuprinzător și dotat, amenajat special pentru acest domeniu (*foto 2*). Determinarea încărcăturii microbiene al bunurilor culturale, înțelegerea procesului de degradare a materialului prin biodegradare și luarea de decizii profilactice corespunzătoare este un aspect important în conservarea preventivă.

Disciplina despre materiale se continuă și se extinde pe parcursul semestrului patru și cinci, și își îndreaptă atenția spre aspectul îmbătrânirii și deteriorării, deosebirii, conștientizării și interpretării fenomenelor de îmbătrânire și deteriorare.

Procesele și mecanismele modificării materialelor se vor face comprehensibile pe baza științifică, în, după principiul „cauză și efect” și sunt ilustrate și prin studiu de caz.

Capacitatea de apreciere a diferitelor stadii ale îmbătrânirii, fenomenelor de deteriorare și estimarea potențialului de periclitate a unui bun cultural este obiectivul unității de studiu din ultimul semestru.

Conținutul grupei de module 3 culminează cu o aplicație pentru măsuri preventive și plan de intervenții de urgență, pentru protejarea operelor de artă împotriva deteriorărilor prin uzură, vandalism, război, acte de terorism sau catastrofe naturale. La aceasta sunt invitați să participe, în calitate de lectori, colegi și specialiști din alte grupe profesionale, care se ocupă de managementul riscurilor și catastrofelor.

În ansamblu, cam atât despre grupa de module „Material”. Forma de predare la acest modul este comună și se are două aspecte: studenții de la toate cele cinci specializări participă împreună la prelegerile tip dezbateri împreună cu lectorii. Excepție fac doar unitățile de module strict științifice. Astfel studenții acumulează un bagaj mare de cunoștințe indiferent de domeniul de aprofundare. Nu vor fi pregătiți ca specialiști ci în primul rând generaliști; la fel și în practica de laborator, unde tuturor studenților li se va prezenta în prima fază același conținut.

Grupa 4 de module

Un grup de module are un caracter complet diferit, puternic orientat la obiect și proiecte. Stabilizarea obiectelor, analiza microclimatului, conservare preventivă devine în mod concret deosebit de tangibilă. Este vorba în primul rând despre investigații și documentare, precum exprimă și numele modulului „certificarea constatării” predat în semestrele 1, 2 și 3. Sunt însușite, în teorie și în practică, sistematizarea, conținutul, metodele și obiectivele investigației științifice ale obiectului, precum și modul de întocmire a documentației științifice. Această metodă se dovedește a fi mediul perfect prin care se pot transmite corespunzător cunoștințe fundamentale despre munca științifică.

În al doilea semestru se impune o distanță față de obiectul istoric pentru a obține informații prin conștientizarea factorilor de mediu și influența lor asupra bunului cultural. Supravegherea și măsurătorile orientative privind clima, lumina, căldura, vibrația, vremea, agenții de poluare, umiditatea și uzura intră și ele în joc. Se epuizează posibilitățile documentației vizuale – prin fotografiere, prelucrare digitală, mapare și relevee desenate. Prin predarea intensivă și specializată, cu lector propriu, s-a creat, deja de ani buni un domeniu profesional de competență pentru studenți, în special, pentru faptul că departamentul a avut posibilitatea să investească în dotarea cu echipamente, în hard- și software.

Semestrul al treilea se bazează din nou pe investigații asupra obiectului, însă nu doar după material și tehnologie, ci și după fenomenele de îmbătrânire și deteriorare, care vor fi valorificate și interpretate în funcție de cauza acestora (*foto 3*). Pentru înțelegerea acestora este nevoie de conținutul grupei de module 3, predat în paralel pentru a asigura fondul necesar de cunoștințe.

În dezvoltarea competenței cuprinzătoare de utilizare a aparatelor și stăpânirii metodelor de control al factorilor de mediu măsurabili, absolvenții de studii universitare de licență (Bachelor) se pot califica și sub aspect practic, aplicativ pentru domeniul conservării preventive.

În semestrul patru modulul abordează tematic miezul conservării preventive:

După explorarea factorilor biogeni de mediu, centrul de interes se mută asupra degradărilor cauzate de ființa umană.

Factorii de risc antropogeni apar în succesiunea utilizării și a păstrării bunului cultural, la care se adaugă încălzirea, aerisirea, fluxul de vizitatori, transportul, expozițiile, împrumuturile, magazinele și depozitele, curățirea, praful, umezeala, degradările fizice, chimice și atacurile biologice, lumina, radiațiile UV etc – toate acestea fac obiectul investigației, al documentării, al supravegherii și controlului atent, a monitorizării.

Partea a doua a acestui modul este dedicată profilaxiei. Aici este vorba de prevenirea degradărilor prin uzură și a celor datorate mediu înconjurător. Protejarea împotriva factorilor de deteriorare precum lumina, umiditatea, căldură sau poluanți este exersată și demonstrată în studii de caz; se stabilește un control al microclimatului și se fac recomandări de manipulare, se dezvoltă un concept de curățire și îngrijire, se introduc proceduri și principii pentru protejarea obiectelor în expoziții sau în cazul împrumuturilor, întreținerea sistematică și îngrijirea colecțiilor; sunt luate în discuție și depozitele, respectiv monumentele istorice (*foto 4*).

Implicarea în aceste cursuri a unor cadre didactice externe, a unor practicieni specializați sau chiar reprezentanți de firme, s-a dovedit a fi foarte avantajoasă. Beneficiul acestui tip de curs este actualizarea cunoștințelor și a referințelor de practică profesională.

Grupul de module 5

Ultimul modul al grupei 4 (Conservare preventivă) este urmat în semestrul 5 de grupul de module 5, „Conservare și îngrijire”.

În cadrul acestui modul se introduc principiile de bază a conservării pe obiecte originale. Se pun bazele pentru măsurile de siguranță privind substanța originală periclitată, în ideea adoptării unor prime măsuri de consolidare, aplicarea fiind ghidată.

La măsurile de siguranță se adaugă și manipularea independentă la prezentări sau expoziții de artă sau de bunuri culturale, cu precauție și atenție având în vedere principii estetice și de conservare.

Modulul „Curățiri de suprafețe” vorbește de la sine prin denumire. Studenții acumulează în acest modul competența de a decide în curățirea rezonabilă a suprafețelor diferitelor materiale și grupe de obiecte și sunt familiarizați cu diferite metode de curățire (*foto 5*).

Forma de predare este combinată în acest caz: o parte din cursuri se desfășoară în cadrul fiecărui domeniu de

specialitate, prin investigarea și documentarea curățirii obiectelor specifice; proiectele din depozite, muzee și în conservarea monumentelor sunt adecvate în mai multe privințe să completeze conținutul cursurilor.

Studentii sunt pregătiți prin intermediul prezentărilor, colocviilor și referatelor să își prezinte rezultatele și conceptele în mod convingător și comprehensibil. Capacitatea de comunicare și strategia de comunicare sunt instrumente foarte importante ale conservării preventive. Prin implicarea în înțelegere obiectelor și tradițiilor istorice ne apropiem și de domeniul relației cu publicul. Prelegerile din această grupă de module servesc, de asemenea, abordarea generală și holistică, care caracterizează și reprezintă scopul acest studiu Bachelor.

Sper ca această detaliere, în parte, a structurii modulelor, să vă fi putut oferi o privire asupra canonului conservării preventive a departamentului cu același nume.

Pregătirea practică

În cele ce urmează vă voi prezenta structura domeniilor de specialitate, de aprofundare.

În Hildesheim sunt oferite 5 domenii de specialitate: conservare și restaurare piatră, pictură murală și suprafețe arhitecturale, carte și hârtie, obiecte de lemn și pictură, mobilier și obiecte de lemn

Departamentul de Conservare și Restaurare dorește să ofere studenților o pregătire practică și de aceea lucrează intensiv cu numeroase muzee, birouri de monumente, biserici, biblioteci și alte instituții specializate din Niedersachsen (Saxonia Inferioară) și din alte Land-uri germane și de asemenea și cu parteneri din spațiul european și extraeuropean. Doresc să evidențiez, în mod deosebit, contractul de cooperare încheiat de ani buni cu Oficiul Regional din Niedersachsen pentru Protecția Monumentelor (NLD), pentru care a fost creat un centru propriu de cooperare. Mulțumită multiplelor cooperări, departamentul poate împrumuta obiecte de patrimoniu pentru activitatea didactică, atât pentru exerciții metodice ale proceselor de investigații, pentru determinarea cauzelor deteriorărilor, pentru realizarea de concepte cât și pentru conservare.

Studentii învață cu referință la obiecte și dezvoltă în cadrul proiectelor demarate lucrările lor de specialitate (MA), respectiv lucrarea de licență (BA).

Ponderea practicii este extinsă prin diferite oferte de studiu în documentație vizuală, de la fotografierea, editare digitală a imaginilor, mapare, înregistrarea de măsurători până la desenarea cu metode convenționale sau cu programe computerizate.

De asemenea, se oferă posibilități suplimentare și la specializările precum tehnici practice de măsurare și știința aparatului, în special la controlul luminii și al climei dar și la stabilirea și aprecierea factorilor de deteriorare.

În fiecare semestru prin grupul de module „Proiect de lucru” și „Practică pe original” se oferă posibilitatea pentru lectori și studenți să desfășoare împreună, timp de două săptămâni, activități practice în muzee, depozite, expoziții și pe șantierele de monumente istorice.

Se dovedește cu atât mai mult că domeniile de specialitate nu rămân separate ci că se întrepătrund în funcție de cerințele sarcinii alese. Această abordare se recomandă la diversitatea de materiale din depozitele muzeelor sau cele din domeniul îngrijirii monumentelor (*foto 6*).

O fază coerentă de practică, de 18 săptămâni, petrecută în afara facultății, este prevăzută pentru semestrul 5.

Proiectele de cercetare demarate de departament au în principiu un caracter practic.

Prof. Dr. Gerdi Maierbacher-Legl

Universität für angewandte Wissenschaft und Kunst

Fakultät Erhaltung von Kulturgut

31134 Hildesheim

Kaiserstraße 19.

Tel.: +49 (0)5121 881-378

E-mail: maierbacher-legl@hawk-hhg.de

TITLURILE FOTOGRAFIILOR

- Foto 1.* Practică de chimie.
- Foto 2.* Analiză microbiologică.
- Foto 3.* Analiza obiectelor de artă în cadrul laboratorului de restaurare.
- Foto 4.* Studiu la fața locului.
- Foto 5.* Curățire suprafețelor.
- Foto 6.* Practică în depozitul muzeului.

Traducere: Teodora Szanto